

**ZAMONAVIY INGLIZ TILIDAGI NEOLOGISMLAR VA ULARNING SO'Z
YASALISHIDAGI TENDENSIYALARI***Nurillayeva D.**SamDCHTI magistranti*<https://doi.org/10.5281/zenodo.7181616>

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ingliz tilidagi neologizmlar haqida kerakli ma'lumotlar beriladi. Neologizm va ularning so'z yasashidagi tendensiyalari haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Zamonaviy ingliz tili, neologizm tarixi, so'z yasashidagi tendensiyalar.

Annotation: This article provides necessary information about neologisms in modern English. Neologisms and their trends in word formation are discussed.

Key words: Modern English language, history of neologism, trends in word formation.

Neologizm so'zining o'zi XVIII asrning ikkinchi yarmida, ingliz tilida so'zlashuvchilar fransuzcha néologisme atamasini o'zlashtirganlarida, yangi tanga bo'lgan. Bu so'zning ildizlari ancha eski bo'lib, oxir-oqibat qadimgi yunoncha neos, ya'ni "yangi" va logos, "so'z" degan ma'noni anglatadi. Ingliz tili doimo neologizmlarni o'z ichiga oladi. Masalan, so'nggi o'n yilliklarda kompyuter texnologiyalari tilga bir qancha yangi atamalar qo'shildi. Vebinar, zararli dastur, netroots va blogosfera zamonaviy neologizmlarning amerikacha ingliz tiliga integratsiyalashgan bir nechta misolidir. Neologizmlar ko'pincha madaniyat va texnologiyadagi o'zgarishlar tufayli yuzaga keladi. Tilning shakllanish jarayonida neologizmlar protologizmlarga qaraganda ancha yetuk. Rivojlanish bosqichi protologizm (yangi yaratilgan) va neologizm (yangi so'z) oralig'ida bo'lgan so'z prelogizmdir. Neologizmlarning mashhur namunalarini ilmiy, fantastika (ayniqsa, ilmiy fantastika), filmlar va televidenie, brending, adabiyot, jargon, kant, tilshunoslik, tasviriy san'at va ommaviy madaniyatda topish mumkin.

Neologizmlar ko'pincha mavjud so'zlarni birlashtirib (qo'shma ot va sifatdosh) yoki so'zlarga yangi va o'ziga xos qo'shimchalar yoki old qo'shimchalar berish orqali hosil bo'ladi. Neologizmlar so'zlarni aralashtirish orqali ham tuzilishi mumkin, masalan, "brunch" "nonushta" va "tushlik" so'zlarining qorishmasidan yoki qisqartma yoki qisqartma orqali, mavjud so'zlarni ataylab qo'fiyalash yoki oddiygina tovushlar bilan o'ynash orqali hosil bo'lishi mumkin. Tilshunoslikning so'zlarning tuzilishi bilan shug'ullanuvchi bo'limi morfologiyadir. Morfologiyani ikkita kichik guruhga bo'lish mumkin. Bu ikki kichik guruh flektiv morfologiya (an'anaviy grammatikada tuslanish va konjugatsiya bilan shug'ullanadi) va undan farqli o'laroq, so'z yasashi, shu jumladan derivatsiya. Derivatsiya fleksiyadan farqli ravishda leksik ma'noni kodlaydi, sintaktik ahamiyatga ega emas va ko'pincha unumdorligi bilan cheklangan fikriga ko'ra mahsuldorlikni mavjud so'z yasashidan doimiy ravishda yangi so'zlar paydo bo'ladimi yoki yo'qmi sifatida aniqlash mumkin:

Asosan, har qanday jarayon yangi shakllarni ishlab chiqarishda sinxron foydalanish mumkin bo'lsa, unumli, agar uni sinxron ravishda ishlatib bo'lmasa, unumsiz deb ataladi."Minimal ma'no birligi" erkin morfema (yakka holda sodir bo'lishi mumkin) yoki bog'langan morfema (faqat so'zning bir qismi sifatida yuzaga keladigan va yolg'iz turolmaydi) sifatida mavjud bo'lgan morfemadir.

Yangi so'zlar turli naqshlar bilan tuzilishi mumkin: An'anaga ko'ra, hosila va birikma so'z yasashning eng samarali qoliplari sifatida qabul qilinadi (Yule 1996). Ammo biz bir qator qorishmalar, qarzlar, qisqartmalar, qirqishlar va bir nechta tangalarni ham topamiz.

Neologizm atamasi birinchi marta ingliz tilida 1772 yilda tasdiqlangan, frantsuz néologisme (1734) dan olingan. Akademik ma'noda professional Neolog yo'q, chunki bunday narsalarni o'rganish (masalan, madaniy yoki etnik xalq tili) fanlararodir. Leksikograf yoki etimolog kabi har bir kishi neologizmlarni, ularning qo'llanishi insonning ifoda doirasini qanday qamrab olishini va fan va texnologiya tufayli hozirgi zamonda har qachongidan ham tez tarqalayotganini o'rganishi mumkin. Neologizm atamasi kengroq ma'noga ega bo'lib, "yangi ma'noga ega bo'lgan so'z"ni ham o'z ichiga oladi. Ba'zan, oxirgi jarayon semantik siljish yoki semantik kengaytma deb ataladi. Neologizmlar shaxsning idiolektidan, lug'at, grammatika va talaffuzning o'ziga xos naqshlaridan farq qiladi.

Neologizmlar odatda ma'lum bir tushunchada atama yo'qligi yoki mavjud lug'atda tafsilot yo'qligi yoki so'zlovchining mavjud lug'atdan bexabarligi aniqlanganda kiritiladi. Qonun, davlat organlari va texnologiya neologizmlarni olishning nisbatan yuqori chastotasiga ega. Neologizmning paydo bo'lishiga turtki bo'lgan yana bir qo'zg'atuvchi - bu ko'p ma'noga ega bo'lganligi sababli tushunarsiz bo'lishi mumkin bo'lgan atamani ajratishdir.

Kitobning nomi neologizmga aylanishi mumkin, masalan, Catch-22 (Jozef Xellerning romani nomidan). Shu bilan bir qatorda, muallifning ismi neologizمنى keltirib chiqarishi mumkin, garchi bu atama ba'zan o'sha muallifning faqat bitta asariga asoslanadi. Bunga "Oruellian" (Jorj Oruell dan, uning distopik romani "O'n to'qqiz sakson to'rt" dan) va "Kafkaesk" (Frans Kafkadan) kabi so'zlar kiradi, ular o'zboshimchalik bilan murakkab byurokratik tizimlarni anglatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Anderson, James M. (2006). Malmkjær, Kirsten (ed.). The Linguistics encyclopedia (Ebook ed.). London: Routledge. p. 601.
2. McDonald, L. J. (2005). The meaning of e- : neologisms as markers of culture and technology.
3. Forgue, Guy (1979). "American Neologisms as a Reflection of Cultural Change since 1945".
4. Gryniuk, D (2015). On Institutionalization and De-Institutionalization of Late 1990s Neologisms. Cambridge Scholars Publishing. p. 150. This process [of lexicalization] does not seem to be coincidental because neologisms themselves are prone to go through certain stages of transformation.
5. Anesa, Patrizia (2018). "Three, 3". Lexical Innovation in World Englishes: Cross-fertilization and Evolving Paradigms.

6. Zunt, Dominik. "Who did actually invent the word "robot" and what does it mean?". The Karel Čapek website. Archived from the original on 2013-01-23. Retrieved 2017-02-05.
7. Leshchenko, Svetlana (December 6, 2015). Modern Russian-English Dictionary.
8. www.ziyo.uz
9. www.ziyouz.uz

